

SIMONE DE BEAUVOIR

Simone de Beauvoir nace en París o 9 de xaneiro de 1908 no seo dunha familia descendente da aristocracia por parte de pai e da alta burguesía por parte de nai. Con todo, durante a Primeira Guerra Mundial a súa familia sofre grandes perdas económicas. Estuda nun colexio católico privado e conclúe a súa formación na Universidade da Sorbona licenciándose en Letras, con mención en Filosofía, no 1929 cunha tese sobre Leibniz. Nesta etapa da súa vida coñece a Simone Weil e a Jean Paul Sartre.

Simone Weil morre a temperá idade despois de alistarse nas brigadas internacionais para loitar contra o fascismo durante a guerra civil española e unirse posteriormente á Resistencia francesa fronte a ocupación nazi. Porén, esta pensadora deixou unha obra filosófica de gran valor. Beauvoir tamén visita España en 1931, ano no que se recoñece ás mulleres o dereito ao voto (que será posteriormente revogado cando Franco chega ao poder en 1939). En Francia recoñeceuse só en 1945.

Inicia unha relación amorosa aberta con Sartre, que se imporá como un dos intelectuais máis destacados da súa época, ata a morte deste. Non casarán nin compartirán teito, e as numerosas relacións que ambos terán con outras persoas serán ocasión de escándalo. Tamén se lle criticará a Beauvoir que a pesar de loitar toda a vida polo recoñecemento do valor das mulleres, sempre quedou á sombra do seu compañeiro. En 1929 ambos aproban as oposicións de Filosofía, el como primeiro, ela como segunda, orde que vai ser o símbolo das súas carreiras intelectuais e da dependencia con respecto a Sartre. Adicarase ao ensino público, pero é destituída coa acusación de corrupción de menores por ter unha relación cunha alumna de 17 anos, algo que na época non sería problemático se ela fose un varón.

Durante o período da Segunda Guerra Mundial, Beauvoir e Sartre conseguen mudarse a París onde publica a novela *A invitada* e traballa na radio libre Radio Vichy. Con Sartre, Merleau-Ponty, Raymond Aron e Boris Vian funda a revista existencialista *L'Esprit Nouveau*.

Finalizada a IIª Guerra Mundial publica a súa obra máis importante *O Segundo Sexo*, un dos ensaios feministas máis influíntes do século XX. O santo Oficio en 1956 inclúe *O Segundo Sexo* no índice dos libros prohibidos por defender o amor libre e estar en contra do matrimonio.

O compromiso social e político de Beauvoir esténdese a outras cuestións, como o apoio prestado ao movemento de liberación de Alxeria na guerra de independencia. Con todo, a partir das contestacións do 68 focalízase na loita pola emancipación das mulleres, así que en 1970 entra no MLF (Movemento de Liberación das Mulleres). No 1972 será unha das 343 mulleres que asinan o “Manifesto das 343 putas” no cal rompían publicamente o silencio sobre o aborto, afirmando telo practicado, expoñéndose ao risco de verse sometidas a un procedemento penal que prevía mesmo o ingreso ao cárcere. Mulleres recoñecidas como Beauvoir, Catherine Deneuve ou Marguerite Duras e moitas mulleres anónimas foron acusadas de exhibicionismo e denigradas

socialmente, algunhas perderon a súa familia, o traballo; e todas se arriscaron a ir ao cárcere. Beauvoir non abortara, pero foi o acto de desobediencia civil máis importante de Francia, que fixo posible catro anos despois a aparición da primeira lei do aborto.

Antecedentes Filosóficos

O marco filosófico no cal se encadra o pensamento de Beauvoir é o a filosofía existencialista, que se nutre das súas discusións con Sartre, -a quen ela corruxía a súa produción filosófica- e da lectura de Kierkegaard e Heidegger. Tamén recibe a influencia de Hegel, sobre todo no referente á construción da conciencia individual mediante a relación dialéctica co “outro”, unha relación desigual establecida cos roles de amo e escravo.

O pensamento de Beauvoir é profundamente orixinal ao fundir os conceptos e as temáticas existencialistas coa defensa dos dereitos das mulleres.

Os conceptos básicos da filosofía de Sartre que influirán en Beauvoir son os de proxecto, “outro”, transcendencia e liberdade.

O ser humano non é algo dado, é un proxecto que se realiza a través das decisións que se van tomando ao longo da vida: “O home está condenado a ser libre. Condenado, porque non se creou a si mesmo, e con todo, doutra banda, libre, porque unha vez lanzado ao mundo é responsable de todo o que fai”. Con esta frase Sartre remarca que a existencia humana non é algo dado unha vez para sempre, senón que se vai desenvolvendo nunha situación determinada (o contexto concreto no que vivimos), na medida en que vaia tomando as nosas decisións. Por tanto, afirmase o rol crucial e constitutivo -inherente- da liberdade na condición humana, e con ela, a responsabilidade dos actos que se realizan empregando tal liberdade.

Outro tema característico do pensamento de Sartre é a distinción ontolóxica entre **ser-en-si** e **ser-para-si**.

O **ser-en-si** é propio das cousas e os animais, e caracterízase por ser algo difícil de definir e nomear, o ser é algo escuro. Trátase dun **mundo pechado** (que non pode cambiar nin converterse noutra cousa) e a súa falta de liberdade. É o dominio da **inmanencia**.

O **ser-para-si** é propio dos seres humanos e corresponde á **conciencia** que cada humano ten de ser absolutamente libre e de ser algo diferente ao ser-en-si (ás cousas e animais que non teñen a capacidade de decidir a súa vida, solo poden vivila). Nisto consiste a **transcendencia**, na posibilidade de devir e ser diferentes ao que somos, tomando libremente decisións, realizando o noso proxecto de vida. De aquí dedúcese que nos seres humanos a **existencia** precede a **esencia**; mentres que nos animais e as cousas a súa esencia precede a existencia.

Se non podemos vivir libremente, pola nosa elección ou por imposición, convertémonos en seres inmanentes e experimentamos unha **caída ontolóxica** e moral que nos degradará a ser “cousas”.

O segundo sexo

Beauvoir é a interlocutora privilexiada de Sartre e comparte co seu compañeiro estes principios existencialistas, reinterpretándoos de forma orixinal para explicar a condición da muller, xa que na súa época dábase por feito que o seu status era o dun ser-en-si fronte ao home, ser-para-si.

Ser muller non é algo dado unha vez para sempre, como a tradición cultural occidental sostiña de distintos xeitos. Non existe o “**eterno feminino**” (concepto do século XIX que mantén que as mulleres se definen por algunhas características naturais como: fragilidade, emotividade, irracionalidade, por seren coidadosas, dependentes, pasivas, frívolas etc.) que condena ás mulleres a un “destino biolóxico”. Beauvoir propónse desmontar estas crenzas e demostrar como a muller non é algo dado, un ser-en-si, senón un suxeito ao cal a milenaria tradición occidental está a impedir vivir a súa situación existencial de forma libre condenándoa á inmanencia (a ser un ser-en-si, un obxecto).

“Non se nace muller, chégase a selo”. Non existe unha esencia fixa da cal se derivan as características específicas da feminidade. A identidade feminina é unha construción social resultado da socialización diferenciada, e dunha cultura chea de mitos e explicacións científicas, sociolóxicas e políticas falsas que a degradaron a ser xerarquicamente inferior ao home.

Este é significado do título da súa obra máis influínte “O Segundo Sexo”. A muller é segunda con respecto ao home que é o primeiro. “Home” é o termo que se utiliza para indicar ao xénero humano, polo tanto o ser humano é masculino. A humanidade defínese como home, a muller é unha modificación de segunda clase del, o “Outro”.

O Segundo Sexo divídese en dous volumes: “Os feitos e os mitos” e “A experiencia vivida”.

Na primeira parte utiliza o método analítico-regresivo para reconstruír, mediante un percorrido histórico, cultural e científico, os elementos que levaron á subordinación da muller. Aplica o test de androcentrismo aos distintos discursos científicos e culturais hexemónicos (bioloxía, psicanálise, materialismo histórico, mitoloxía, relixión...) e demostra que o “eterno feminino” non é un derivado dos instintos e das hormonas (determinismo naturalista), senón unha construción cultural interesada.

O sistema de dominación masculino negou á muller a posibilidade de actuar libremente, de transcenderse, degradándoa a un ser-en-si. Esta subordinación é unha construción cultural ao servizo do patriarcado e avalada polos distintos discursos científicos e culturais hexemónicos.

No segundo volume “A experiencia vivida” utiliza o método sintético-progresivo para analizar as vivencias actuais das mulleres nas diferentes etapas da súa vida. Desde temperá idade as mulleres son socializadas e condicionadas para adoptar un comportamento e un rol subordinados aos intereses do home, ata converterse nunha figura estereotipada: a nai, a esposa, a prostituta, a virxe, pero tamén a mística, a narcisista, a namorada...

A “Experiencia vivida” remata co capítulo “Cara á liberación” onde Beauvoir expresa a urxencia da independencia económica, unha educación e a loita colectiva para que as mulleres poidan saír da subordinación cara á autonomía.

O Segundo Sexo é un ensaio **antiesencialista** (“a femininidade non está colgada do ceo de Platón”) e **antinaturalista** (“nin algo que segrega os ovarios”) e pode considerarse unha radicalización da **tradición feminista ilustrada** (François Poullain de La Barre, Olympe de Gouges, Mary Wollstonecraft) e **sufrajista** (Pankhurst, Cady Stanton) que mantiñan que o corpo das mulleres non é un obstáculo para o recoñecemento dos seus dereitos políticos e civís.

A orixe do patriarcado

En liña co seu pensamento anti-esencialista e anti-naturalista, Beauvoir está convencida que o patriarcado non é un derivado da natureza masculina. Para explicar a súa orixe volve utilizar as categorías existencialistas de ser-en-si e ser-para-si, e tamén a dialéctica hegeliana do amo e o escravo aplicándoa á relación entre os dous sexos.

Os homes arriscan a súa vida nas expedicións de caza ou na guerra. Nestas actividades perigosas saen da pura repetición da vida e transcéndena: realizan o seu proxecto de liberdade. Para o guerreiro a vida non é o ben supremo, senón que “debe servir a fins máis importantes ca ela mesma”. Así se acrecenta o seu prestixio social e impóñense os seus valores.

As mulleres, en cambio, limítanse a procrear e a coidar da casa e os fillos, actividades estas que son consideradas naturais. Son o seu “destino biolóxico” ineludible e obrigatorio. Non poden ser doutro xeito. Así, as mulleres poden recibir protección dos homes, pero anúlase a posibilidade e a súa responsabilidade moral de construír o seu proxecto vital.

As mulleres son reducidas a ser corpo, pero para Beauvoir, o corpo é corpo vivido –“é unha **situación**: é a nosa maneira de aprehender o mundo”-. e a maneira en que se vive depende do contexto cultural, de maneira que o factor cultural resulta decisivo para comprender as causas da opresión. Un percorrido histórico mostra a falta de oportunidades que a muller sufriu para desenvolver a súa liberdade, e como a revolución industrial do século XIX supón a incorporación da muller ao traballo e expón o problema da conciliación entre traballo e maternidade. O control do propio corpo será condición necesaria para asumir a independencia económica. Beauvoir entende que o seu momento histórico é unha etapa de transición, e que modificar a situación supón unha transformación cultural: deben producirse as consecuencias de tipo moral e social que a autonomía económica debe conlevar. Este novo contexto esixirá, ao seu xuízo, unha evolución colectiva que só será posible mediante unha educación igualitaria.

A EDUCACIÓN DA MULLER

"Vimos xa que en realidade toda a súa educación conspira para pecharlle os camiños da rebeldía e da aventura; toda a sociedade -empezando polos seus respectados pais- míntelle ao exaltar o alto valor do amor e da abnegación, da entrega de si, ocultándolle que nin o amante, nin o marido, nin os fillos estarán dispostos a soportar esa molesta carga.

A muller acepta alegremente estas mentiras porque a convidan a seguir a pendente da facilidade: e este é o peor crime que se comete contra ela; dende a súa infancia e ao longo de toda a súa vida conséntena, corrómpena designándolle como a súa vocación esta dimisión que tenta a todo existente angustiado pola súa liberdade; se se convida a un neno á preguiza divertíndolle todo o día sen darlle a oportunidade de estudar, sen mostrarlle a súa utilidade, ningún dirá cando alcance a idade adulta que escolleu ser incapaz e ignorante: así é como se educa á muller, sen ensinarlle nunca a necesidade de asumir ela mesma a súa existencia..."

SIMONE DE BEAUVOIR: O segundo sexo, Conclusión. Cátedra.

a) A educación da muller axuda a que se converta en suxeito autónomo? Por que?

A construción do suxeito masculino e da alteridade feminina

Na dialéctica do amo e o escravo Hegel explica que a conciencia xorde do conflito co "Outro". O suxeito afírmase cando se opón a alguén diferente a si. Ambas conciencias loitan por ser recoñecidas. Quen está disposto a arriscar a vida convértese no amo, que vai dominar ao escravo. Beauvoir traslada esta figura á relación home-muller: arriscando a súa vida, o home mostra a súa superioridade e convértese no xenericamente humano, o humano por antonomasia. O traballo repetitivo das mulleres, asociado ás tarefas necesarias para a supervivencia da especie relégaas a un plano de inferioridade, dependencia e servidume. Por isto Beauvoir chega a afirmar que "a humanidade acorda a superioridade do sexo que mata e non do que da a vida".

Esta situación enmárcase nun cadro interpretativo que coloca o cultural por enriba do natural, degradándoo e facendo que quede dispoñible para o dominio do varón.

A NECESIDADE DE TRANSCENDERSE

"A perspectiva que adoptamos é a da moral existencialista. Todo suxeito afírmase concretamente a través dos proxectos como unha transcendencia, só fai culminar a súa liberdade cando a supera constantemente cara a outras liberdades; non hai máis xustificación da existencia presente que a súa expansión cara a un futuro indefinidamente aberto. Cada vez que a transcendencia volve caer na immanencia, dáse unha degradación da

existencia nun "en si", da liberdade en artificio; esta caída é unha falta moral se o suxeito a consente; se se lle inflíxe, transfórmase nunha frustración e unha opresión; en ambos os casos, trátase dun mal absoluto. Todo individuo que se preocupe por xustificar a súa existencia vívea como unha necesidade indefinida de transcenderse. Agora ben, o que define de forma singular a situación da muller é que, sendo como todo ser humano unha liberdade autónoma, descóbrese e elíxese nun mundo no que os homes lle impoñen que se asuma como a Alteridade [...]"

SIMONE DE BEAUVOIR: El segundo sexo, Introducción. Cátedra.

- a) Sintetiza as ideas do texto mostrando a estrutura argumentativa desenvolvida pola autora.
- b) Define o termo «liberdade» a partir do texto e do coñecemento da filosofía da autora.

O legado do segundo sexo

Co segundo sexo xa convertido nun clásico, Simone de Beauvoir é unha das teóricas feministas máis importantes do século XX, e a primeira en abordar a condición da muller en Occidente dun xeito interdisciplinar. A súa obra marcará nos anos 70 a denominada «segunda onda» do feminismo, e porá as bases da filosofía de xénero posterior ao diferenciar o sexo biolóxico -que nos vén dado ao nacer- do xénero como construción social. A cuestión do xénero, xunto coa súa valoración da maternidade como unha carga, algo opcional e non esencial para as mulleres, serán os temas de Beauvoir que suscitaron máis debate entre as autoras feministas posteriores.

Mentres no segundo sexo a maternidade interprétase como unha desvantaxe para a muller, o **feminismo da diferenza** defende que é algo fermoso. As mulleres son distintas dos homes e non queren ser iguais a eles, senón obter os mesmos dereitos para que cada persoa, muller ou home, poida ser coma ela queira. Sería unha liberación social para todos, fronte ao desastre que suporía que as mulleres reproducisen o patriarcado e a represión para ser iguais aos homes.

O **feminismo da igualdade** entende que a construción social -imposta- do feminino e masculino debe dar paso a unha sociedade que parta dun novo contrato social, onde ademais de existir igualdade xurídica de homes e mulleres, poida racharse o contrato sexual precedente, que distorsionou a conciencia da humanidade ao crer que había un sexo superior, e permita preguntarse á humanidade e a cada persoa cal é o propio sentido e fin da vida.

En calquera caso, e a pesar das controversias que suscitou ao longo das últimas décadas, O segundo sexo é a base intelectual do feminismo contemporáneo.